

TÖUSMED

NOORSOO AJAKIRI

SISU

- B. LINDE: OSKAR LUTS.**
V. METTUS: PARIISI MULJEID.
J. ROOS: RAHVUSLIKU KASVATUSE KONGRESS.
R. SIRGE: KAHELEPOOLE.
E. K.: EKSITEEL.
J. JÄRVE: NOORED JA KIRIK.
R. HUNDMA: KOLM UUT LUULETAJAT.
K. E. L.: UUSI RAAMATUID.
P. K.: E. K. KESKLIIDU TEGEVUSEST.
OMIS ASJUS.

NR. 1.

1927.

TÕUSMED

EESTI KOOLINOORSOO KESKLIIDU
AJAKIRI.

Nr. 1

Teine aastakäik

1927.

Bernhard Linde.

Oskar Luts.

Mälestuskiri 40-aastasele.

Keskikka jõuavad üksteise järele inimesed sellest kirjanduslikust põlvest, kelle vaimline ärkamisaeg kuulub kas 1905. aastasse või ulatub vähemalt selleni. Olles sündinud venestuse kõige heredamal õitseajal, läinud aastasaja kaheksakümne aastate keskel, on möödunud nende varasem noorus just XIX sajangu lõpuaastatel ja käesoleva sajangu esimesel kümnel, mille keskel langes kokku selle põlve iseseisvale mõtte ärkamine 1905. a. meteorilise valguse plahvatusega, et siirduda selle üürisusest kõige tumedamasse reakt-

siooni, millesse ei paistnud selgemalt ühegi lootuse täht, kuna polnud

kindlamaid ennustundemärke ja ainukeseks lootuseks olid hämarad ootused igasugustesse võimalustesse.

Oskar Lutsu kirjanduslik mina on küpsenud just selles 1905. aastale järgnenud reaktiooni umbruses õhkkonnas, mis oli äärmiselt vaenulik ühiskondlikele avaldusile ja surus inimese oma ligema

Oskar Luts

ümbruse ja isiklike elamuste kitsasse konnakarpi, kus võis enese tunda julge ja kaitstuna välise vägivalda valitsuse mõttevabaduse surve vastu.

Kuna teised kirjanikud tegid vähemalt katsetki lasta lendu vabadusaate ideede pooldamisavalduste tagasihoidlikke tunglaid siin ja sääl oma teostes, andes märki oma võitlusihha olemasolust, on Oskar Luts sama põlve kuuluvana leppinud täiesti oma isikliku elu konnakarbi ruumilise mahutusega, leides just selles kitsas raamistikus oma erimaailma, mis talle siis paisis ka märksa suuremas selguses ja mille kirjanduslik kujutus on seda reljeefsem ja jõulisem, mida piiratun on tema maailm ise.

Nooruse seiklushimu ja selle hoogne kirjeldus — sellega tuli Oskar Luts oma «Kevade» I raamatuse ja võitis kohe oma esikteosega tunnustuse. Tõsi, selle eel oli käinud väiksem kirjanduslik pisitöö, väiksemate novellide nokitsemine. Ja vahest ilmuski enne-Kevadistest töödest mõni jutukene kuskil ajalehe lisas, aga see kõik möödus pea tähelepanu äratamatult. Aga et see pisitöö oli, sellest jutustas Oskar Luts ise kord nende ridade kirjutajale, näidates kirja, mis ta saanud minult Tallinnas apteegi õpilasena. Oskar Luts läkitanud Tartu mingid käsikirjakatsed, mis aga pea tagasi tulnud kaaskirjaga: Käesolev saadeti veel nõrk, aga and on kahtlemata, mispärast edasitöötamine soovitav. Nüüd 40-aastasena lausus kirjanik: Ja nõrgad olid nad muidugi ning

töötama hakkasin ka suurema hoolega.

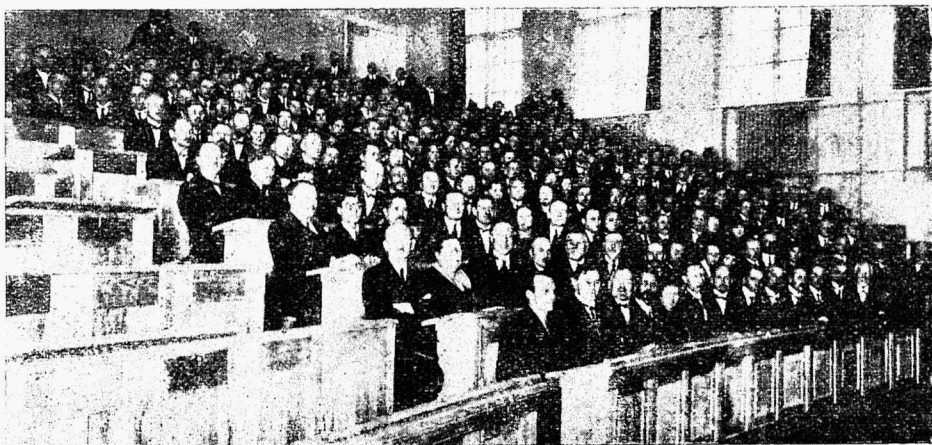
Õieti on Oskar Luts oma senise toodangu järele kahe eri ilmega. Algades lõbukirjandusliku kukerpallitamisega, Tootsi lugudega, millest oli ta ise kaasa kistud ja autori oma hoogne ind ei jätanud ka kedagi lugejat haaramata, ning siis muutus kogu ilm ja elu ühiseks suureks noorusseikluseks, millel ei puudunud eesti kirjanduses esmakordsena esineva värskus, mis võlu veelgi suurendas. Aga juba sellest nooruse vallatusest kostsid teistsugused helid, alguses küll väga vaikselt ja tagasihoidlikult, kuid kordkorralt ikka enam ja enam paisudes ja kasvades. Nooruseas on alati vallatus ja seiklushimu suurel määral segatud sentimentaalsusega. Nagu heideldes läbistavad lapsepõlve rajamaadel meie olemust koerus ja ärdus, kord on üks ülekaalus, säälsamas teine. Kestvat iga pole aga neil kummalgi.

Pea paljastuski Oskar Lutsu sentimentaalne palg sellastes romantilise jumega teostes nagu «Maha jäetud maja», «Laul õnnest», «Kirjutatud on ...» («Soo»). Nimetatud teostes väljendus see veel tagasihoidlikumal kujul, kuid neile järgnesid hiljem romantilis-sentimentaalset õrnusest kantud tooted nagu «Kirjad Maarjale», «Inderlin», «Andrese elukäik» ja «Olga Nukrus». Ja tänapäeval tundub, et kirjanikus

see teine iseloomulik joon alatasa paisub, sumbutades peaaegu ära tema noorusseikluste tahte. Ehk kuigi see kohati veel väljendub ajalehe mõnes joonealuses, siis puudub sel juba esimeste teoste üle-meelikuse hoogsus ja kaasakiskuvus. Aga võib olla jõuab Oskar

duktiivsus. Selle juures on enesestki arusaadav, et valiv, arvustav joon on temaski arenematu, nagu see on harilikumaks nähtuseks spontaanselt loovate kirjanikkude juures, kellest Eino Leino moodustas õnnelikuma erandi.

Aga oleks varane teha lõputu-

Rahvusliku kasvatuse kongressi osavõtjad Tartus 2. ja 3. jaanuaril s. a.

Luts kord nende mõlema poole kooskõlalisele ühtesulamisele, mis moodustaks tema loomingu jõulise uuestisünni.

Oskar Luts on spontaanne kirjanik, kelle toodangus viimistlemine on alati olnud koguni tagaplaanil, vaid kes loob inspiratsiooni ülevatel silmapilkudel äärmise kerguse ja küllusega. Ja olles pea alati loomulikus või ka tehtud inspiratsiooni meeolus, — sellest ongi tingitud tema vaimu pea piiritu pro-

lemusi senise toodangu järele ja sellest väljainnes ennustusi tuleviku loomingu kohta, kui kirjanik on alles 40-aastane, eas, mil paljudel algab alles väärtuslikum toodang, sest selle eaga algab alles sobivam aeg täiuslikumaks tööks, mis võib seista Oskar Lutsulgi ees. Miks ei võiks ta meid üllatada uute, kuigi teistlaadsete Tootsi lugudega, kuigi need ei sünni enam elukevadel ega -suvelgi, vaid küpsemas mehe eas?

Pariisi muljeid.

Kui ma nüüd näen und Pariisist, siis teen ma seda ainult linnast endast — kõnnin mööda Pariisi tühje tänavaid ja naudin linna ilu. Mitte kordagi veel ei ole ma näinud und sellest, mis mind sanna- sõidul kõige enam huvitas — Pariisi teatrist, mitte kunagi Pariisi muuseumidest.

Tähendab, kõige sügavama mulje on jätnud minusse Pariisi linn ise. Sellega ei seisa mina üksi — Pariisi kiidetakse kui üht maailma kaunimatest linnadest, mis puutub nii kogupilti kui üksikasjadesse. Ja ta vääribki seda kiitust täiel määral. Juba kui vaatad linna plaani, siis näed, kui reeglipäraselt see on läbiviidud. See tuleb muidugi sellest, et Pariis on väga vana linn ja et juba ammu ajast saadik on mõeldud tema täiendamiseks ja kaunistamiseks, mis ei kohkunud tagasi ka tervete tänavate ja peaaegu linnajagude mahakiskumisest, kui seda tarvis. Praegugi kaovad vanad kitsad tänavad üks teise järel ega mõtle keegi nende pääle halastada.

Ma ei hakka üles lugema Pariisi kauneid hooneid ja monumente — Eiffeli tornist jne. on igaüks juba ise kuulnud. Mulle isiklikult imponeeris väga kuulus Place de l'Etoile, mis huvitaval kombel imponeerib isegi ameeriklastele, kellel igitahes niisugust «tähte» ei ole. Ei oleks ka palju mõtet loetlemiseks, sest Pariisi ilu on mõjuv just tervikuna — ta ei ripu mitte üksikute ehituste, tänavate või plat-side küljes, vaid heljub nii öelda igalpool terve linna kohal.

Kahjuks ei ole Pariis mitte kõige puhtam linn — kui näit. nuuskad nina, siis on taskurätik kohe täis seda nõge, mis Pariisi õhus nähtavasti igalpool olemas; samuti võiksid tänavad üldiselt olla puhtamad,

samuti ka restoraanid; üldiselt aga ei ole asi sugugi nii hull, nagu mõned, iseäranis sakslased, seda armastavad kirjeldada; Pariis võiks olla veel paar korda mustem — teda tuleks ikkagi eelistada puhtamale, kuid kasarmulikule Berliinile.

Teatri suhtes ei kannu jälle Pariis välja võrdlust Berliiniga: Pariisis on küll häid näitlejaid, aga peaaegu sugugi mitte lavastajaid. Päälegi on teatrite tehniline ja dekoratiivne külg nii palju ajast maha jäänud, et seda lihtsalt ei taha uskuda — selles peab veenduma isiklikult, kui primitiivselt neid asju aetakse ka Pariisi paremates teatrites. Üheski teatris ei ole ma näinud ringhorisonti ja pöörlavast näevad Pariisi teatrisõbrad seni ka ainult und.

Mis puutub prantslastesse kui inimesesse, siis paistab kõige päält silma nende ausus, millest nad aga nii palju ei kõnele, nagu seda armastavad teha sakslased oma «deutsche Ehrlichkeit'iga». Aususega käib kaasas muidugi usaldus armsa ligemise vastu, isegi väljamaalasest ligemise vastu. On võõrastemaju, kus peremees ei tunne peaaegu ühtki oma üürilist nimepidi, vaid ainult välimuse järgi — üldse ei panda hotellides kuigi suurt rõhku isikutunnistuse või kogu raha ettemaksmise pääle; meil aga, nagu teada, on hotellides isegi ministritelt isikutunnistus nii öelda «pandiks võetud».

Suuremal osal kauplustel on kaubad välja pandud mitte ainult vaateaknas, vaid ka selle ees — lahtiselt tänaval. Juhtub sedagi, et kaupluseomanik läheb kiriku messi kuulama, paneb ukse lukku, aga terve oma kraami, mis mõnikord õige kallihinnaline, jätab nii öelda tänavale ja koguni üsna rahuliku südamega. Ei ole aga tõepoolest kuulda, et midagi kaduma

läheb. Väga hinnatav on ka prantslaste tähelepanelikkus: juba kolmandal korral ei küsita enam kohvikus, mida soovid, vaid tuakse sulle otsekohe seda jooki, mida oled võtnud kahel eelmisel korral ja «croissant'e» või «sorioche'e» nii palju

kui enne oled võtnud; samuti sirutab sulle ajalehenaine juba paari korra pärast — muidugi kui võtad ühelt ja samalt — selle lehe vastu, mille oled valinud esimestel kordadel. Sellest võiks eeskujuna võtta nii mõnigi meie maa inimene.

Jaan Roos.

Rahvusliku kasvatus kongress.

Rahvusliku kasvatus kongress 2. ja 3. jaanuaril Tartus oli esimene selletaoline nähtus Eestis. Arusaadav siis oli ka see suur huvi, mis üle kogu maa selle vastu tuli

tõsine probleem. Teised haritud rahvad on ju ammu selle küsimusega tegemist teinud ja mitmed tähised püstitanud, meil aga astutakse alles esimesi samme sel alal nagu

N. Triik: Vabaduse sünd.

nähtavale. Kahju ainult, et ajakirjandus liig vähe kongressi tulemusi arutas, liig vähe otsuste ja resolutsioonide juures peatus, välja arvatud vast üks ajaleht, mis aga kuidagi ei katsunud hinnata kongressi tööd erapooletult.

Rahvuslik kasvatus on laiaulatuslik ja

mitmelgi teisel alal. Aga hää seegi, et juba esimesed sammud on astunud ja hästi astutud. Rahvusliku kasvatus kongress tõi elevust kogu maa vaimuella, tahaks uskuda, et just noorte sekka kõige enam. Olgugi, et see esimene kongress ei suutnud välja töötada veel mingit kindlat programmi ega

saanud teha üldse kavakindlat ega süsteematilist tööd, seda aga ei võinudki esimeselt kongressilt nõuda. See on juba isegi suur saavutus, kui ta pani mõtteid liikuma, kui ta ajas udukogu laiali ja selgitas mõnegi silmi — ning seda ta tegi kahtlemata.

Rahvusliku kasvatuse kongressi kavas oli kaks põhiküsimust — rahvuslik vaim ja tõutervis, mõlemad otsustavad tegurid elujõulise rahva elus. Ainult tõuliselt terve ja tugeva rahvustundega rahvas võib loota, et tema päralt on tulevik, et ta on tuleviku rahvas. See oli ja on ning peabki olema iga elujõulise rahva elu credo. Näiteid selleks tuua oleks isegi liigne. Eriti rahvusliku vaimu süvendamine ja rahvustunde elustamine on kõigi kultuur-rahvaste juures nii enesestmõistetav asi, et see teisiti ollagi ei võiks. Ainult meie juures võib ses suhtes veel lahkarvamisi esile tulla ja see on kultuuri puudus. Kui meie siin teisiti toimiksime ja rahvusteadvust ei harrastaks, siis jääksime lihtsalt teiste narrideks ja teiste jalge alla. Teised lihtsalt naeravad meie maailma prohvetilise hääle välja ja lähivad päevakorras edasi. Sellepärast ei saa meiega teisiti kui peame enese leidma ja enese kaudu teiste juurde minema, oma rahvuse kaudu üldinimsuse juurde, mis aga tuleb

alles luua; praegu on ta alles paljas fiktsioon.

Rahvusteadvus ei ole mitte ainult rahva kui terviku alalhoiu tegur vaid ka kõige tähtsam kultuuri loov tegur. See on aabitsatõde, et kõik kultuurid on rahvuse tähe all loodud ja et nende väärtus seisab just nende rahvuslikus omapärasuses. Ja just see rahvuslik omapärasus teeb neid teisile rahvaile huvitavaks. Meiegi, eestlased, võime ainult rahvusliku omapärase kultuuriga teiste rahvaste seas üldtunnustust leida.

Siit järgneb, et meie ees, eriti meie noorte ees seisab kaks teed: kas minna internatsionalismi kaudu üldinimsuse ideedega inimkonna juurde, mida veel kui niisugust tervikuna ei ole, — või minna rahvusteadvuse kaudu oma rahva juurde, mis on olemas sellisena kui tervik ja mille kaudu võib jõuda kord inimkonna juurde. Nii siis — üks tee viib tühjusse, olematusse, teine reaalse tegevuse ja töö juurde. Meie noortel ei ole vist raske valida, kumba teed nad peaksid minema. Vähemalt arusaajail ja kainelt mõtlejail peaks see nii selge olema.

Rahvusliku kasvatuse kongress on õige tee valimiseks kahtlemata palju kaasa aidanud.

Rudolf Sirge.

Kahelepoole.

Kui saabub õhtu, istun ma akna all ja silmitsen punavaid pilvi ning unnetõmbuvat maad. Olen kurb ühes kastest märguvate rohulehtedega ja lontivajuvate rukkipäädega.

Neil minutitel haaran oma vana viiuli seinalt ja mängin. Ma ei tea mis, või mida või kuidas — tunnen ainult helide kiskuvat rütmi ja aiman enese liigutusi, kuid ei suuda mäletada mida mängin.

Lõpuks, kui väsinuna loobun viulist, on mind täielikult haarand leinameeleolu, nukruse ja mahajäetuse tunne. Sest ei ole kedagi, kellele mängin; ei ole midagi milleks mängin — ja peaaegu õhates siru-

tan end rinnukile aknalauale, et lasta jahutada öisel õhul omi õhetavaid meeekohti.

Kaugel jõel suriseb mootor, kusagil helistab unistav kingsepapoiss mandoliinkeeli, mis värisevad ja hüplevad ta sõrmede all, ja veel kusagil määgib alevis näljane kitsetall ja nutab unine laps.

On jõudnud peaaegu kesköö: tänavad hingetud, lahtised aknad mustavad, siinsäl libistab vaevutuntav tuuleõhk aknaeesriiete valgeid otsi.

Kostavad üksiku käija kerged sammud liival. Nõikuvalt astub ta üle kõnnitee, käes kimp valget lilli.

Tunnen toda neidu — mu naabrinna

vastasmajast. Tal on helehallid silmad ja tumehall mantel õlal, juuksed lühidad ja roosakad sukad.

Näen teda harutihti õhtuti jalutavat mööda mu avatud aknast ja vahel vaatavatki mu poole.

Ent täna ootamatult peatub ta, vaatab mulle oma hellehallidega südamepõhja ja lausub pehme mahedatoonse häälega.

«Mängige!»

«Teile?» . . . küsin läbi imestuse juhmilt.

«Mulle ja eneselle ka» . . .

Ja jäädes ootama mu mängu, toetab väikse peo, milles kolm valget lilli, mu aknalauale.

«Olete muusikaarmastaja?»

«Kõigest hingest.»

Siis ei tea ma, mis teen. Olen võtnud uuesti viiuli seinalt ja — mängin. Helisid voolab, tantsib, tormab — nad oskavad tormates nutta ja naerda.

Tema kuulab, pilk kiindund mu näkku, lill värisemas peos.

Kui lõpetan kummalise mängu, õhkab ta sügavalt. Näen kerkivat ja vajuvat ta rinda.

«Aitäh!» nõksatab. Ent siis päästab kimbust lille helevalge ja ulatab mulle. Järgmisel hetkel on kadund juba maja nurga taha. Ei saand tänadagi teda, ainult pilgu sain haarata ta silmist.

Kaua keeran ma lille ringi peos. Ikka märkan üht- ja sedasama, et ta on valge ja tulipuhas kui kunagi lill. Kuid ikka on mul tunne, nagu oleksin ma taiband seda alles esimene kord.

Olen imelikult värske ja erk sel ööl. On ammugi läind uuesti valgeks ja nurmedel hakand lõõrima lõod, kui sulun akna ja silmad.

Valge lille aga panen veeklaasis oma õlaluale kui tillukese pühaduse. Vaatlen teda igal minutil, aga ei tea miks. Ei tule meelde eneselt küsidagi:

«Miks andis ta mulle lille?»

*

Nii saabus omapärane vahekord meil: Sõnatu, vaikiv üksteise mõistmine lillest, pilgust või naeratusest.

Istume vastastikku aknail, tema sääl üleval, mina siin all — vaatleme ning naeratame . . .

Ei ole midagi naljakat, et naerame, aga kui kohtavad pilgud üksteist, siis tahtmatult tekib suunurgisse muige nii temal kui mul.

Ning siis on ta nii kelmikalt võluv: surub pää vastu rinda ja vaatleb mind ainult vilamisi ühe silmaga alt talleleva juuksekaulu.

Mõni õhtu näen teda minevat mööda kõnniteed pangega käes puurkaevule. Siis on tal jalas ainult potikud, sääred paljad, valged, nõtkuvad ja peaaegu roosakasvalged.

Kaua vaatlen teda siis salaja aknast. Ta ei näe ju, et vaatlen. Kuid mulle tundub, nagu aimaks ta seda, nii peenelt hoitud, mõõdetud sammel libiseb ta kui vaim üle konaruste, ainult sääred välgendavad.

Nüüd tahaksin teda juba sagedamini näha. Ei raatsi kannatada, kuni ilmub ta üles aknale, vaid istun ise omale aknale ja ootan. Kuid kaua, sest teda ei ole kodus. Alles ligi keskööd, kui olen võtnud juba jalast ühe kinga ja seljast kuue, näen teda äkki lähenevat linna poolt.

Mu akna kohale, tänava teise äärde kõnniteele jääb ta seisatama. Tal on jälle lilli, viipab nendega mulle.

«Kas soovite?»

«Oi, väga!» . . .

«Tulge järele!»

«Tooge Teie siia!»

«Ei, peate tulema järele.»

Ja ma lähen: üks jalg paljas, teises poolavatud nõõridega king, seljas särki

pääl vest. Olin vist võrratu naljakas, kui aknast välja ronisin ja ühel jalal kengates üle tolmuse tänava talle lähenesin. Naeruhooa võttis ta mind vastu:

«Tulete kui rüütel ratsa»

«Paljasjalgne rüütel» parandasin.

Andis mulle väikse rohelise oksa punase õiega keskel. Ja vaatas.

Vaatas . .

Kuidas ta vaatas?!

Silmad täis midagi lailavat, sätendavat!

Ootas. Kuid siis ulatas ruttu käe ja kadus, nagu oleks tal kiire kuhugile või hirm. Kuhu? Miks?

Ronisin aknast tagasi tuppa vähe kohtlasena. Vaatasin ta lillile. See oli kibuvitsa oks õiega, õilmenupuga, mis iga silmapilk võis pakatada sõõrjaks, lõhnavaks õieks. Ning siis märkasini: pungal oli südame kuju. Väike, värisev, kui ta kinkija süda.

Aga kas värises kinkija süda?

*

Olime õhtul kontserdil. Jalutasin sõbraga mööda hämaraid lehtkuluaare, kus liiklesid vaid üksiklased — kaugemas aianurgas. Kuna lagedamal särased ja pauskusid ilutulestiku lõpumatud välgud: suurtüüdid, fontäänid, välgud, pomatuurid, külvates taevaalusesse värvilisi rakette ja väänlevaid tulilooke, põimitud sädemevihmast.

Seisatusin äkki: tema seisis hämaruses ja toetades nõjakillelastud pääd käele vaatas üksisilmi maha. Nägin, ta oli nukker, peaaegu kurb, enesesesüvenend. Ei olnud tal lilli ega naeratust täna.

Miks oli ta sarnane?

Jätsin sõbra ja astusin tasa ta juurde.

«Miks olete kurb?»

«Olen's kurb. . .?»

«Olete nukker, kurb; olete vististi läbielend midagi halba?»

Naeratas seepäele.

«Pole midagi — olin ainult üks.»

«Aa sellepärast siis?»

«Sellepärast. . .»

Vabandasin, et ei teadnud pakkuda talle juba ennem seltsi. Kuid ta tegi ebamäärase liigutuse ja viskas mulle pilgu. Millise?

Võpatasin. Mõistsin, ta ei soovi mu seltsi. Tahtsin minna ja jätta ta üks, kuid siis küsis ta:

«On Teil alal mu lilled?»

Soojenesin uuesti.

«Alal. Teate kuis hoolitsen nende eest, kuis armastan neid, hellitan?»

«Lilli. . .?»

«Jah lilli.»

«Ainult lilli! Oh!» Oleks kui kuulnud surutud ohet või väikest pistet äkki ta hääles.

Jäime uuesti minutiteks wait.

Oli saabund hommiköö. Viulnikud tõmbasid kõmisevaid lõppakorde. Kahupäaga orkestrijuhht vedas aeglasi ja värsind taktilööke läbi õhu.

Korruga küsis ta jälle:

«Mäletan, Teil olid kunagi suured lokitud juuksed. Miks olete lõigand nad ära?»

«Meeldisid Teile mu juuksed?»

«Väga — meeldisite siis, juustega, isegi mulle. . .»

«Aga nüüd — ei?»

«E - ei . . .»

«Kahju!»

Läksime kättsurudes teine teisele poole.

Ja siis vaatlesin ma teraselt vastu färvakavat agu teda, naist, kes armastas ainult juukseid, lokke. Ning võibolla vaatles ta samal hetkel mind, kujutades enesele ette meest, kes armastas ainult lilli, hellitas lilli, aga mitte

Kes teab?

Juuli 1926.

Eksiteel.

Meie tänapäeva elu tundub küllalt kergena ja pinnapäälsena. Näib nagu hoidutaks kõigest, mis nõuab tõsist tööd ja tahtejõu pingutust. Otsitakse seda, mis lihtne, mõistusele kergelt vastuvõetav. Harva kuuldu tõsisemaid arutlusi, põhimõtteliste ja põhjapanevate eluküsimuste käsitusi. Uued moed, kohvikud, kinod, tantsusaalid, joogikohad — häämeelega ilutsetakse neil aladel, sest siin ei nõuta midagi inimese seesmiselt minalt, tema vaimlise arenemise tasapinnalt. Mood ja hää komme — see on suurim isand, kelle käske täidetakse orjalikult kaalumata, kuivõrd nad meile vastuvõetavad. Elule edenevale ja loovale pakub niisugune eluviis vähe, aina edendab pääliskaudsust, loidust ja vaimliste huvide langust.

Üheks niisuguseks praeguseaja moodsaks alaks on tants, mis on aukohal kõigil meie pidudel ja koosviibimistel. Nii sageli jääb muu eeskava ainult katteks tantsule. Ei saa asuda tantsu vastu täiesti eitavale seisukohale, samuti kuidagi pooldada teda niisugusena, kui ta praegu valitseb tema liialdustes ja uudsuses.

Kursused kursuste järele linnas ja maal. Unustatakse otsekoheseid ülesandeid, rutatakse kohviku ja säält tantsupeole. Tullakse hilja hommikul väsinult, kuid ärgates unistatakse jälle samast korduvusest. Eks väljendu siin praeguseaja kergus ja pääliskaudsus: ainult tiirelda ja ses tiirlemises unustada seda vähestki, mis tahab pähe tulla tõsisemana. Näib olevat nagu mingisugune üldine vajadus tantsida.

Millega on see tantsutung põhjendatud?

Laste juures on see arusaadav: tung hüpata, joosta — see on tung vabaneda ülevoolavast energiast. Vanemates aastates tuleb seda tarvidust harva ette, sest siis on energia kulutamiseks juba teisi võimalusi tulutoovama töö või valituma lõbu näol. Tantsusaal kohtamiskohana oleks ainult argadele ja saamatutele.

Ei ole kahtlust, et tants on seltskonnas küllalt tähtis ajaviite abinõuna ja koosviibimistel vahelduseks muidu nii ükskõikseks muutuvale istumisele, söömisele, joomisele ja targutamisele. Kuid samuti võib väita, et seda on ka alkoholi tarvitamine, kaardimäng ja muud niisugused pahed. Ka ajaviite valikus peab olema kriteerium. Praegusel ajal moesolevad tantsud on võõrad meie hingeelule, meie temperamendile. Ettetdikteeritud kusagilt Pariisi moekeskkoost ei paku nad meile midagi päälle kerge lõbu. Kõik see, mis kohane keevaverelisele prantslasele, ei sobi ometi meile. Meil on nii mitmeidki ilusaid rahvatantse, milles peitub meie rahva omapära, mis vastavad meie temperamendile ja iseloomule. Need puuduvad meie tantsukavast. Kaera-Jaani asemel tantsitakse onestepi. Eks avaldu siin jälle püüd olla modern, modern ilma kaalumisetä, ilma mõtlemitä — näib nagu ei suudetakski viimast. Meil peab tõusma lugupidamine rahvatantsude vastu. — Eeskätt tuleks eelistada veel ajaviite abinõuna seltskondlikke mängu, mis on palju avaramaks ja mitmekesisemaks ajaviite abinõuks kui seda on tants. Seltskondlikude mängude mitmekesisus võimaldab valida seltskonna koosseisule ja vaimlisele tasapinnale vastavalt mängu, mis lõbu kõrval

„TÕUSMETE“ tellimiste vastuvõtmise võistlus.

Käesolevaga kuulutatakse välja „Tõusmete“ tellimiste vastuvõtmise võistlus 1927. aast.

Auhinnad, arvuliselt 25, jagatakse välja järgmiselt:

1. auhind — kirjandust 2500 marga väärtuses enese valikul.	3. auhind — 15 isikule à 3 eriaastakäiku E. K. K. end. ajak. „Ludismaa“.
2. „ — „Soome-Eesti Hõimualbum“ (300 m. väärtuses).	4. „ — 10 isikule kirjandust toimetuse äranägemisel.

Võistluste tähtaeg lõpeb 1. mail 1927. a.

rakendavad ka mõtlemist, tähelpanu, seega andes meie energia kulutusele teatavat vastutasu.

Tantsu sisulise külje kõrval tuleb panna rõhku ka neile oludele, milledes sünnib tants. Tantsitakse madalais, väikestes saales, mis täidetud tolmu, sageli ka suitsuga. Keereldakse ööd läbi, hingates sisse tolmu ja pisilaid. Võib kindel olla, et kõige soodsam külgehakkavate haiguste levimine on tantsusaalide kaudu. Juba linnas, kus selleks erilised sellekohaselt sisseseatud saalid, on õhk nii rikutud, et raskendab hingamist, rääkimata siis veel maaoludest, kus tantsitakse talutaredes, milledes jätab soovida sageli puhtuslik külg. Kirglikud tantsuhimulised võiksid tarvitada tantsimiseks liuvälja, kus vähemalt kindlustatud puhas õhk, see ülim tervishoidlik nõue.

Tants spordina ei vääri arutlust. Sportimiseks on nii palju teisi paremaid võimalusi. Võiks nimetada praegu talvisel hooajal suusatamist ja uisutamist, mis osutuvad värskes õhus suurimaks lõbuks, ühtlasi ka tervise eest hoolitsemiseks. Milline lõbu ses vaheldusrikkuses, mis pakub suusasport! Kui palju võetakse meil aga talispordist osa. Meie talisportijaks on ainult väike osa koolinoorsoost, kuna üliõpilased ja teised vaimlise töö tegijad, keda Tartus nii palju ja kellele väline sport otse vajaduslik, peaaegu täiesti puuduvad. Selle asemel aga kubi-sevad tantsusaalid inimestest ja suurema hulga vastutulijate nägudes peegeldub koltumus.

Meie hariliku tantsupubliku juures ei paku tants ka kunstinaudigut. Selleks on tantsijal tarvis looduslikke eeldusi, graatsilisust, liigutuste rütmi, samuti kooli. Pääle mõne

üksiku ei vasta suur hulk neile nõuetele ja nende püüded, kui vast mõnede juures seda ka märgata võib, tunduvad kohmetutena.

Jääb tantsijale ainsaks vabanduseks mõnu mis pakub tants. Söömine pakub ka mõnu, kuid pääle mõnu on temal veel teine külg, toitmine. Tants on aga ainult ühekülgne lõbu ja seegi eestkätt erootiline mõnu, rohkem instinktel ja alamatel tunnetel põhjenev. Tants on kujunenud praeguse aja moraali ja seltskondlikkude vaadete poolt lubatud mõtteavalduseks kompamise kaudu. Milline selle tulemus, näitavad need õhetavad paled, mis tulevad tantsusaalest. Ei saa siinkohal märkimata jätta ajalehe teateid, kus nii sageli mõni noor tütarlaps pärast tantsupidu jälle „eksiteele viidud“. Peaagu alati on sellele eelmänguks olnud tantsupidu. Kuid meie teame ainult neid juhuseid, kus see käib „õnnetuste ja kuritööde“ hulka, rääkimata juhustest, kus tantsijate paari arvamisest on ühte läinud ja neid tagatippe „õnnetuste ja kuritööde“ hulka ei ole loetud.

Tants praegusel kujul ja praegustes oludes rikub tervist, edendab kerget, pinnapäälset elu, uued tantsud aitavad kaasa võõrapärastumisele, maitse lagastumisele ja väga tähtsal määral kõlblise tasapinna langemisele, seepärast ei tohi tantsul sel kujul eluõigust olla.

Kui on mitut valida, siis valime parema. Siin algame jälle eestkätt meie, noored, mitte mingisuguse lihasuretamise ja enesematimisega, vaid väärtusliku ja mitmekülgse lõbuga. Moderntantsude asemel tarvitame rahvatantse ja seltskondlikke mängu. Siin on meil üks võimalustest ja üks suurematest võimalustest kaasaaitamiseks meie ühiskondliku elu parandamisel ja omapärastamisel.

Jaani Järve.

Noored ja kirik.

Kas on sünnis praegusel ajal arutusele võtta noorte ajakirjas usu ja kiriku küsimusi, kuna teada on, et vaatekohad neis küsimusis nii väga lahkuminevad on? Seda enam, et on olemas isegi neid, kellel „kindlad ja vankumatud“ seisukohad, mida raske muuta. Kuid järgnevad read ei olegi mõel-

dud „misjoni läkituseks“, sest nende ridade kirjutaja on veendunud, et rõhuv enamus meie noortest ei vaja seda, asudes usu ja kiriku küsimusis põhimõttelikult positiivsel seisukohal.

On usk ja kirik mõisted, mis meie ajale veel tarvilikud? Või on need ainult mine-

vikku vajuvate põlvede pärandused, mida noortele enam vaja ei ole? Elu nähtused viivad meid praegugi nende küsimuste juurde.

Kui pääle suurt ilmasõda astusid Briti ilmariigi dominiioonide pääministrid Loyde George'i juhatusel kokku konverentsiks, kus kaalumisele võeti maailma poliitika suuremad ja tähtsamad küsimused ja muu seas ka arutati küsimust, kuidas maailma rahvad tekkinud olukorrast välja pääseda võiksid ja ahervartele üles ehitada uut elu. Konverentsi üheks tulemuseks oli manifest, mis pääministrite allkirju kandis ja mis läkituskirjaks oli mõeldud kõigile maailma rahvastele. Selles manifestis oli muu seas öeldud, et võimata on ettekujutada inimsoo paremat tulevikku, ilma selleta, kes on absoluutne häädus, tõde ja armastus, ilma Jumalata ja usuta. Kes seda ütles, ei olnud mõni kirikukonverents, need ei olnud kirikumehed vaid inimesed, kes seisid vastutavatel kohtadel keset elu keerdu.

Poola riigi põhiseadus algab „Jumala armu“ meeldetuletusega. Ometi ei ole see põhiseadus loodud „pimedal keskajal“ vaid 20.-dal sajangul, Kopernikuse isamaal. See põhiseadus ei ole ka monarhistlik-aristokraatlik, vaid vabariiklik-demokraatlik.

Kui hiljuti Soome president Relander meid külastas ja pääle sõbraliku külaskäigu Kalevi linna sadama sillal meie riigipääle jumalagajätmiseks lahkumissõnu ütles, siis oli nendest sõnadest kõige liigutavam see osa, mis kostis kui tänapalve Kõigekõrgemale, et vabad on kord nii kaua orjastatud vennasrahvad. . .

Ja kui vähe hiljem meie liiduriigi Läti riigipääle Soomet külastas, siis oli esimene käik kirikusse.

Need näited on selleks, et usk ja kirik ometi ka meie päevil elunähtuste hulgast maha kustutatud ei ole, vaid sügavalt seotud meigi aja eluga.

Religioon on üldine nähtus. Ei ole ajaloos olnud ega ole ka praegu ühtki rahvast ilma usuta. Ateism on võimalik üksiku indiviiduumi juures, iial aga ei tule ette ateistlikku, Jumalata rahvast. Usu olu on ka psühholoogiliselt põhjendatud. Inimese vaimu kolmest algvõimest — mõtlemine, tahe, tunne — ei või ühtegi maha kustutada. Harmooniline isik on mõeldav ainult juhusel, kui kõik need kolm algvõimet are-

nenud on. Ei intellektualism oma mitmekesistes avaldustes, ei voluntarism ega müstitsism või oma ühekülgeis ilmutusis saada elu määravaks vormideks. Teadus on küllaldase selgusega ammu tõestanud, et mõistus on omad piirid, millest ta üle ei saa. Mõistus jätab inimesele leegioni „lahtiseid küsimusi,“ mis ometi iga elava inimese hinges päevakorrale kerkivad ja elus lahendust otsivad. Siit algab usu valdkond. Nii kaua kui jääb inimene oma otsiva ja igatseva hingega, nii kaua püsib usk.

Kirik on organisatsioon usuliste huvide rahuldamiseks. Nagu iga organisatsioon puudulik olla võib, nii ka kirik. Kirik ei ole kaugeltki alati vastanud oma kõrgetele ülesannetele. Eriti küll peame ütleva seda meie kodumaa kiriku kohta. Ta on olnud aegade jooksul abinõuks rahva edasitungi püüete mahasurumisel. Valitsev baltlaste kiht on katsunud kirikut ära kasutada oma võimu alalhoidmiseks ja kindlustamiseks. Veel hiljuti läks harva korda mõnel eesti soost õpetajal kohta saada oma kodumaal, kui neist kardeti, et nad oma rahvale ustavaks jääda võiksid. Baltisaksa mõju meie ev. luteri kirikus ja vene mõju meie apostlikus kirikus ei ole praegugi veel kadunud. Kirik ei ole veel rahvakirikuks saanud! Pastoraadid meie kodumaal on tihti veel võõra vaimu kantsiks. On üsna loomulik, et olukord siin põhjalikult muutuma peab. Mitte üksinda usulistes vaid ka rahvuskultuurilistes huvides ning riiklikkudes huvides on see paratamata tarvilik, et kõige päält meie oma haritlastele muretsetakse töötamisvõimalused meie kodumaal, oma rahva keskel. Enesestmõistetavaks eelduseks kõige selle juures olgu muidugi, et meie võitlusvõimelised olema peame. Mitte üksinda võimuga, vaid kõige pealt sisemise tublidusega ja kandejõuga tuleb meil end maksmat panna. Eesti koguduste juhimine nõuab kandvaid andekaid töömehi. Praeguse kiriku üheks suuremaks puuduseks on sarnaste tööjõudude vähesus. Ka kogudused ei ole küllalt veel arenenud töötajate valikul ja hindamisel. See tuleb tihti just sellest, et enam arenenud ringkonnad, iseäranis noorem põlv koguduste elust ja koraldustööst loiuult osa võtab. Nõnda võib ka juhtuda, et veel tänapäev kogudused

tihti oma juhtideks kutsuvad neid, kes võõraks jäävad meie rahvale.

Meie rahvas on loonud riigi; meie seljaga on vabadusvõitlus. Tundub, et kirik nagu ei oleks täiel määral kaasa elanud seda pööret. Eesti vaba rahvakirik on alles saamise ajajärgus. Tal on veel paljude raskustega võidelda. Meie põlised vaenlased, kes taganema löödud mõisa lossidest, võivad pelgupaika leida veel mõneski kirikus. Nagu ikka see olnud, oskavad nad meie rahva hulgast enesele ustavaid kaastöölisi võita.

Kirikul on tähtis osa täita meie rahva arenemisel ja kõrgemate eluväärtuste otsimisel. See asjaolu määrab ära ka noorte

suhtumise kirikule ja usule. Et välja areneks vaba Eesti rahvakirik, võimas täitma omi kõrgeid ülesandeid, selleks on tarvis, et ka noored ei keelaks oma koostööd koguduste ülesehitamisel ja korraldamisel.

Praeguse kirikukorralduse tekkimisel on paratamatult arvestada tulnud äärmiste tagurikkude ringkondadega, kes tõsisele rahvakiriku mõttele kaasa ei tunne ja kõigiti selle arenemist takistada püüavad. Usu ja kiriku sõpradel, kelle eesmärgiks rahvakiriku loomine, tuleb veel palju võidelda ja tööd teha. Kuid ei ole kahtlust, et see mõte võidab ja selle võidu saavutamiseks kaasa aitavad noored.

R. Hundma.

Kolm noort luuletajat.

On harilik nähtus, et teatud ajal ilmub ühemõtteline, ühetundeline generatsioon, keda üldiselt raske üksteisest eraldada. Neist võiks rääkida peaaegu kui ühest isikust, kuid ainult välise harjumusliku külje tõttu rääkigem neist pigemini üksikult.

Arno Raagi „Unustuste saare“ motiivid on meeleolulik-lüürilised, läbi-läbi subjektiivsed mälestused, vaiksete suviõhtute elamused, tähelepanekud. Raagil on hingelikku soojust, hardumust ja lüürilist kalduvust meeleolutsemiseks, kuid ta ei suuda omi tundeid alati värskesse rahuldavasse ja naudingutpakkuvasse sõnastusse ja värsivormi valada. Tema mõtted on vaid üha „õisvalged“, mured magusad, meeleolud lilled, õitsvad, nõrgad ja hellad:

Oli õite sadu
lillin lehkas padu,
ehtis aiaradu
valge õitesadu.

On saabund õhtu soe ja hellik,
kui leitsak huljub nõrk aroom.
Täis uima söösta õitsev lillik,
ning helbeid valgeid puistab toom.

Noorusihade lõõsas õitsevad mälestused, õitsevad suudlused vereval suul, „kõikjal näed tuksuman elu nii rõõska“ — nagu mõnel „õitseval saarel“, ei mingit muret, mingit muljet tänapäevast. Raagil on ükskõik, kas elame 1926 aastat enne või pärast Kristuse sündimist — vaikust ja lilli aga!

Nooruse optimism, elujaatav põhitoon on ju aina hüve, aga kui see kogu universumi lilletama kipub, siis võib nende lillede lõhn pää pööritama panna!

Aga Raag sellega ei arvesta. Ta üldse ei säe nõudmisi millegi vastu: ta ainult vaatleb, rahuldub — ja vahest soovib. Ta ei otsi midagi uut ega ihka — ta kordab, ülistab olevat ja olnud momente ja meeleolusid, kui ta neist pettub, siis ta pole kurb ega nukker — vaid küsib:

milleks kõik armumisiha ekstaasid,
milleks kõik sõnade mänglev ballett . . .

Tihti tabad „Unustuste saares“ Suitsu, Kärneri või teiste eelkäijate lüürikast tuttavaid mõtteid ja meeleolusid, isegi värsivorme ja võrdlusi, mis osutavad sama elusuhtumist, ja käsitlusviisi — ainult nõrgemal kujul.

Värsitehnikas otsekoheselt on Raag õige üksluine. Peaaegu vahenditult kordub lühike daktylis nelirida, puhas paariim ja algsalmi lõpus kordamine.

Karl Ehrmanni „Linnutee“ ulatus on „Unustuste saarest“ laiem ja avaram. Autori suhtumine oma tähelepanekuisse ja meeleoludesse tugevam, mehisem, naturalistlikum. Ehrmanni hüüe on: „Ellu! Armastan elu, veereb mis kiirelt“, olgugi et „rännuteeks on kauge linnutee“ ja ta õiget suuna ei tea — võlub teda siiski „kaugus kummaline see“.

Aga kummalisse kaugusse minema hakates, satub ta teel tingimata Vattmanni, kõrtsi või tüh-

jund tänavasse; vaatleb poisipääd, baleriini, naiskorporanti. On rõve ja hoolimatu, kuid säälsamas varsti haige ja nukker: sõidab autoga isenesest mööda ja otsib tänavalt inimest. Siis aga võtab teise tooni, unistab Delilast või balleriniist väiksest:

Neljandal läbi kolme.

Punases karbist võtsin ja suitsetin „Luxust.“ Keegi ei tulnd ja keegi ei läind ning keegi ei avandki ust.

Kell tiksles ja lõhnasid lilled ning seinal paelaga viiul.

Diivanil lamasin, ah, ükski, kõik vaikne, jah isegi raamaturiitul!

Suitsetin. Suitserõngaid kui pärgi puhkusin lakke spiraalis.

Olin mõttes, kuid kusagil kaugel ja mujal, kusa-gil „sinises saalis.“

Unistuskaunilt suudlesid, tõusid tasa suits-rõngast kolm

ja neljandal, läbi kolme hõljusid tantsides õhus mu balleriin — H. Holm.

Sarnaseis unistuslaules ja ööpiltides väljendub kõige tugevamini Ehrmanni lauliku võime, neis on nägelikkust ja piltlikku plastikat, vormi ja hinge („Sina II“, „Südaõine“ j. t.).

Ehrmann armastab kahepoolsust ja mitmekülg-sust: kirev tänavaelu ja öövaikne linn, tüh-jund kohvik ja linnutee, naine ja Kristus — neist kõigist ta laulab. On ise kord kannataja, kolga-tallemineja, kord elunautija, vaatleja, rahulduja. Keeleliselt, sõnastuselt ja vormilt on vahest neis palju vanamoelist ja romantilist, vahest aga ka õnnestunut. Siin-sääil vilksatab samuti eel-käijate mõjutusi ja tehnilisi puudeid kui Raagilgi. Üldiselt aga on Ehrmanni värss omapärasem,

maitsekalt vahelduv, mitmekesine rütmis ja stroo-fis. Tema meeleolud enam ajastolenevad, miljööd-nägevad ja elulikumad. Vahest arvab ta opo-sitsioonigi tundvat, sest on „poeg aasta viienda, punase revolutsiooni“ — kuid see opositsioon on nõrk, ta sulab unistusesse, ja hääbub.

Jüri Andreller „Naerva kurbu-sega“ viljeleb päämiselt nukrutsemise- ja loo-dusromantikast. Tema armsamad teemid on pool-filosoofilised mõtiskelud kaduvusest, nurjund armastusest ja hulkumisest, rändamisest. Ta on Hamlet, keda kahtlus sööb, igavene juut („Tert-siin“, „Yhel ööl“), aga tahaks ka narr olla, sest: „Laske mind narriks, see õnn!“ Ta teab, et:

elu ant ju mulle ainult rändamiseks;
antud päevad ainult jädamiseks...

ja

Ei muud me elu, ainult narrimäng.
Tee määrat kindlaks emaysan ju;
on määrat puhkamiseks kuldne säng —
me elu lõppsiht ikka kalmistu.

Seepärast:

ma laulan kõigest, mis on kaduv,
sest kadumine kõikide me tee!

Sellest arusaamisest tekib nukker, ilmapõlgav, kaebav ja vahest trotsivgi toon, mis õigustab jumalallegi hüüdma: „Sa hääbud, olgugi suur!“ Sellased julged ja otsekohesed mõtted meeldivad, haaravad kaasa, neis tundub paiguti uudsust ja vastitlunuka otsimisvaimu.

Kuid suurem osa Andrelleri lauludest on siiski teiselaadilised: lüüriikkus, ühetoonsus, väike idüll ja ülistav kirjeldus („Jõgi“, Pärnumaa sood“).

*

EESTI LAENU- JA HOIU- ÜHISUS

TARTUS, SUUREL TURUL NR. 14, OMAS MAJAS.

Juhatuse tel. 700. :: KÕIGE VANEM EESTI RAHAASUTUS :: Üldtelefon 177.

== Asutatud 1902. a. ==

ÜHISUS ANNAB LAENUSID, võtab vekseid, veokirju ja muid do-kumente sissenõudmiseks, saadab raha teistesse kohtadesse jne.
ÜHISUS VÕTAB RAHA HOIULE marga ja kuldkrooni alusel tähtajalisele ja jooksvale arvele ja maksab ajakohast protsenti.

Nii üllatavalt võivad mõjutada aeg ja ajajärgu sündmused, otse paradoksaalselt!

Kui läind sajangu 80-date aastate ümber sündind kirjanik- ja luuletajaskond, esile astudes 1900. esimesil aastail, tundis teravat uuendustahet, edasipüüu võimet ja võitlusvõimu, olgugi et oli kasvand rahulikkude aegade rüpes, — siis praegune, aastail pärast 1900 sündind, läbi sõjasegaduste ja revolutsioonikeeriste võrsund luuletajaspõlv märgib eneses vaid loidust, ükskõiksust, väsimust, passiivsust. Ei ole tahetki millegagi rahulolematu olla, millegi poole püüda: varieeri-

takse vaid päämiselt eelkäijate aineid ja meeleolusid. On ju mõneski suhtes saadud praktilisemaks, igapäevasemaks, on mööda suurte ühiskondlikkude ideeotsingute ajajärk — praeguseid noor-lüülareid paeluvad enam mina-isiku hingevõnked ja kannatused kui hulk ja ideed, kuid see siiski paistab olevat nagu siirdumine raidkujult miniatüür-figuuri juurde, tagasiminekuks, peaaegu reaktsioon. Kas ses suunas ja selle tähe all kuhugille jõutakse või mitte, näitavad tulevad päevad.

K. E. L.

Uusi raamatuid.

Nüüdsest pääle tahab „Tõusmed“ oma lugejaskonda — noori järk-järgult ja aeg-ajalt tutvustada uute ilmunud raamatutega. Ja seda kui just mitte pikemate kirjutustega, siis vähemalt lühemate retsensioonide toomisega.

Alljärgnevas tähistatakse üldjoonelisel tähtsamaid läind aasta jooksul ilmunud algupärandeid ja tõlkeoseid.

Algupärastest romaanidest olgu esikohal mainitud A. Tammsaare „Tõde ja õigus“, mis on vaidlemata tähelepanuvamaid tooteid meie kirjanduses. Mõningate kompositsiooniliste ja stiililiste puuduste pääle vaatamata ei saa salata ta suuri tähtsust ja väärtust. Romaanis käsitletakse meie maainimeste elu värvikalt, usutavalt, elavalt. See haarab lugeja, nii et ta tahes või tahtmata teda läbilugemata käest ära panna ei saa.

Kuigi tendentsilt ja ilmavaatelt meie maksvale ühiskondlikule korrale opositsioonis olev, väärrib Tammsaare romaani kõrval mainimist M. Metsanurga romaan „Jäljetu haud“. Selles käsitletakse põrandaall töötavat poliitikategelast ja ta elu, kes kogu aeg hirmul oma saatuse ja tabamise pärast. „Jäljetus hauas“ on palju resignatsiooniliselt tõsiseid ja mõtlemapanevaid lehekülgi.

Algupärastest romaanidest oleks veel nimetada Osk. Lutsu „Olga Nukrust“, noore Aug. Mälik'i „Kesaliblikut“ ja uues trükis ilmunud Andres Saali jutustust „Leili“. Novellikogudest on kirjanduslikult väärtuslikumad: Aug. Gailit'i „Vastu hommikut“, Peet Vallak'u „Ajude mäss“ j. m. t. Erilist tähelepanu tuleb küll juhtida J. Parijõgi novellikogule „Semendivabrik“. Need novellid on kuidagiviisi sarnased J. Laiiku „Meie noortele“ ja Osk. Lutsu „Kevade-Suvi dega“. Ainelt lihtsameelsed, sündmustikult elavad ja

kaasatõmbavad, stiililt omapärased, kergelõetavad ja kunstiliselt mitteväärtuseta — see on J. Parijõe „Semendivabrik“, mille lugemine igatüht ta noorusesse, lapsepõlve tagasi kannab, nagu unes.

Juhan Liivi luuletustekogu, mis iluväljandes jõuluks „Noor-Eesti“ kirjastas, ei tohiks ühelgi noorel puududa. Kui noored mõnd meie mineviku luuletajat tõesti austavad, siis just Juhan Liivi ja L. Koidulat. Viimase luuleloomingu täielik kokkuvõte ilmus 1923. a. esimese aga alles läind aastal. Juh. Liivi luules on noortelegi palju mõtlemapanevat, tõsist, hingelist, südamlikku.

L. a. tõlkekirjandus on samuti nagu algupärane riikas. Esikohal peaks peatuma Pierre Loti jutustuse „Islandi kaluri“ ja Arv. Järnefeldi „Isamaa“ (mõlemad E. Kirjanduse seltsilt) juures. Neis mõlemas raamatuis on palju ühist. Mõlemaist läbistub suur kohustus- ja sünnimaa armastuse tunne. Need raamatud on paremad ilmakirjanduse saavutused, nende väärtus on ümberlökkamata ja suur. Olgu vaid kõrvalmärkusena tähend., et Pierre Loti „Islandi kalurit“ ükski prantsuse keeles üle 350 trüki on ilmunud, arvamata siis veel võõrkeelsed tõlked. „Islandi kalur“ ja „Isamaa“ — need on niihästi noortele kui ka vanadele hääd raamatud sõna avaramas mõistes, tähenduses. Ka Juh. Aho „Panu“, Shakespeari „Kuningas Lear“ ja J. Lehtose „Putkinotko“ väärivad asjakohast mainimist ja väärtuslikku tähelepanu, lugemist. Samuti R. Kiplingi „Mees, kes tahtis olla kuningas“ ja V. Scotti „Ivanhoe“.

Noorema noorsoo lugemislaud on rikastunud Eino Leino prima noorsoojutu „Musti'ga“,

Vene kirjaniku D. N. Mamin-Sibirjaki „Kangelane Sikk'u“ ja Dickensi „Kilk kol-del'ga“.

Teaduslikkudest ja eriilmelistest raamatutest olgu alla kriipsutatud E. Strömgreeni „Astronoomilised miniatüürid“, koguteos „Eesti“ ja „Võrumaa“ (kõik E. Kirjanduse Seltsilt), M. Laarmanni „Eesti kunsti aastaraamat I“, ja „Soome-

Eesti hõimualbum I“. Samuti H. Moora „Eestlaste kultuur muistsel iseseisvuse ajal“, A. Raudkatsi „Eesti rahvatantsud“, Knigge „Läbikäimisest inimestega“, Jules Payoti „Tahte kasvatamine“ ja „Kalevipoja album“.

Nagu tõmmatud üldjoonteski näha, on lugemisväärselt palju. Pääle nimet. on muidugi veel teisigi raamatuid, millede lugemine end tasub.

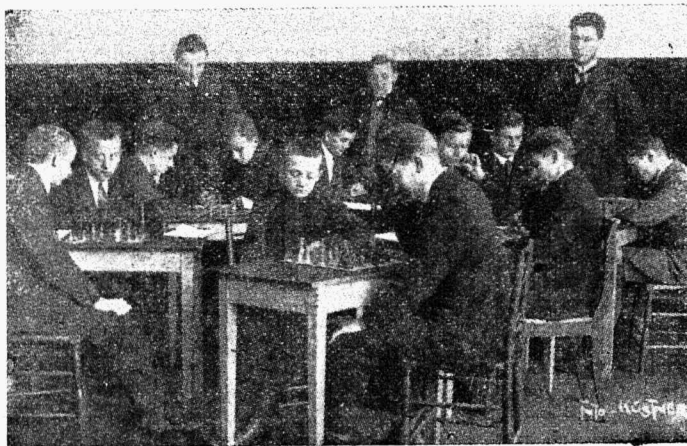
E. K. Keskliidu tegevusest.

Läinud tegevusaasta lõppes mitmesuguste takistuste tähe all. Tegevust takistasid nakkushaigused, mille tõttu koolid varem õppetegevuse lõpetasid. Nakkushaiguste pärast lükati edasi ka I koolinoorsoo ühistegevuskongress ja ühisteg. kursused, kevad-pühadeni, kui selleks uusi takistusi ei tule.

Kongressidest ja üleriiklikest koosolekutest oli lubatud ainult VI üleriiklik koolinoorsoo maleturniir

Otsustati edaspidi turniiride vaheaegadel sõprusmänge korraldada, esimene Tallinnas. Järgmine turniir peetakse Viljandis, algus 28. det. 1927. a. Leiti vajaline olevat, et E. K. Keskliit edaspidi enam auhindu maleturniiridel välja paneks.

Keskliit määras auhinnaks omalt poolt kolme esimese koha omanikule „Tõusmed“ 1927. aastaks, kuna kõikidele osavõtjatele Keskliidu rinnamärk ane-

VI üleriiklik koolinoorsoo maleturniir Pärnus 28. det. 1926. — 1. jaan. 1927.
(„Noorusmaa“ kliše).

ja II malekongress. Mõlemad peeti Pärnus, Koolinoorsoo Kirj.-Tead. Ühingu korraldusel, 28. det. 1. a. kuni 1. jaan. k. a.

Turniirist osavõtjaid oli 13. Esimese koha, seega ka koolinoorsoo malemeistri nime 1927. aasta pääle omas H. Virkus (Pärnu). Teiseks tuli E. Joonas (Tartu). Edasi O. Kuningas (Pärnu maak.), N. Küttis ja E. Kaup (Narva), J. Jõgi (Otepää), Rambel (Paldiski), Janson (Valga), Tammist (Viljandi), Bernhard (Türi), Reichenbach ning Tulp (Tallinna) ja Kivisild (Pärnu).

Turniir lõppenud, peeti säälsamas II üleriiklik koolin. malekongress. Juhatas A. Luik (Pärnu).

tada otsustati. Rahalist toetust saadi turniiri korraldajale Haridusministeeriumi kaudu ainult 2000 mk. saata.

Rahvusliku kasvatuse kongressist, mis peeti Tartus 2. ja 3. jaan. k. a., võttis Keskliit nelja esitaja kaudu osa.

Kolmas üleriiklik noorte päeva lükati haiguste pärast edasi. Selle asemel peetakse arvatavasti suvipidustused, Virumaal. Keskliit loodab, et organisatsioonid pidustuste kava ja koha suhtes oma seisukohtadest teatavad.

Eesti Koolinoorsoo Spordiliidu revisjonitoimkond, pidades liitu liikvideerituks, andis arhiivi ja teised materjalid Keskliidule üle, kes ka sellel alal tegutsema

hakkab. Võimaluse korral peetakse kevadel Tallinnas üleriiklik koolinoorsoo spordiolümpiaad. Järgneval õppeaastal kutsutakse kokku ka spordiringide esitajate kongress ning peetakse spordir. tegelaste kursused. Spordiringide käsiraamatu sisukorra on dr. H. Jürgenson juba kokku seadnud; teos ise ei saa aga enne järgneva aasta algust ilmuda.

Keskliidule on avanenud võimalus instruktoreid ja lektoreid koolinoorsoo spordiorganisatsioonidesse saata, ka mitmesugustel erialadel. Organisatsioonidel ei tule tasuda instruktori päeva- ja söidurahasid. Vastavad soovivaaldused ühes täpse aja ja aine äramääramisega saadetakse Keskliidu juhatusele (Tartu, postk. 140). Võimaluse korral antakse Koolin. spordiorganisatsioonidele ka toetusi üksikuteks ettevõteteks ja spordiabinõude muretsemiseks. Vastavad palved esitatakse kohe, sest need saadetakse edasi ku turkapitalile.

On kokku seatud ja muretsetud mitmesuguste loengute ja õpingute kavu. Soovikorral saadetakse neid liigetele tarvitada. Ilmavaateliste küsimuste kava, mille üliõp. Viikman kokku seadis, ilmub trükist lähematel päevadel. Varssi ilmub ka broshüür noorsooliikumise üle, mida toimetavad E. Roos, R. Janno ja P. Kanarik.

Algutati välismail elavate eestlastega ühenduse loomise mõte. Ettepanek selles küsimuses suuremat nõupidamist kokku kutsuda tehti Eesti Kirjand. Seltsile.

Toimkonnad on oma tegevust endises suunas jätkanud. Nimede eestistamise toimikond saatis toetusena kõikidele Keskl. liigetele ja keskkoolidele 300 eks. koguteost „Eestlasele Eesti nimi“ ja lendlehe „Eestluse poole“. Lähemal ajal saadetakse välja 1000 eks. äsjailmunud broshüüri nimede eestistamise üle. Kirjateel ja suusõnal antakse juhatust iga järelepärimise puhul.

Ühistegevuse keskktoimikond töötab dir. Vellema juhatusel endise hoogsusega. Kirjastati A. Tammanni kirjutatud lendleht „Eesti rikkaks ja õnnelikuks“ 8000 eksemplaaris. Keskktoimikonna kaudu võib saada kõnelejaid ühistegevuse üle.

Matkamistoimikond töötab praegu matkaja puhkepaikade nimestiku kokkuseadmisel. Loodetavasti saadetakse igale E. K. K. liikmele hinnata mõningaid käsiraamatuid kätte. Kirjateel ja suusõnal antakse alati nõu ja juhatust.

Et kontakti süvendada Tallinna koolinoorsooga, moodustati E. K. K. Tallinna edustus, kuhu kuuluvad nrs. Traks, L. Reinfart ja Toiger. Edustus asub Haridusliidu ruumides, Rataskaevu tn. 22.

Vilistlaskogu põhikiri on Siseministeeriumi poolt registreeritud ning Vilistlaskogu tegevust alanud.

Keskliidu rinnamärke on lastud uuesti valmistada. Rinnamärke on võimalik tellida, hinnaga 75 mk. Märki on õigustatud kandma iga Keskliidu üksikliige.

Ka koolinoorsooliikumise keskarhiivi täiendatakse järjekindlalt. Juhatust loodab, et kõik noorsoo organisatsioonid Keskarhiivile oma väljaanded, ülesvõtted ja tähtsamad materjalid saadavad.

Siinkohal juhib juhatust liikmete tähelepanu 7. koolin. kongressil vastuvõetud otsusele „Tõusmete“ asjus. Senini pole mitmedki organisatsioonid oma moraalset kohustust täitnud. Juhatust loodab, et organisatsioonid siin energilisemalt teotsema hakkavad. Kus suuremal määral tellimiste vastuvõtmine raskendatud, korraldatagu „Tõusmete“ õhtuid kirjandus-muusikalise kavaga jne. „Tõusmed“ tahab edaspidi ainult tellimiste päale üle minna, sellepärast määrati ka aastakäigu hinnaks ainult 100 mk., kuna üksiknumbritena ostes see 150 mk. maksab.

Uuteks liigeteks on registreeritud: Põltsamaa noorte ühing „Helidraam“, Jõhvi ühisgümn. spordiring, Tartu Tütarl. g. Loodustead. ring, Türi aiamaaj. gümn. õpil. Enesearendamise rühm, Tartu Tütarl. g. Enesekasvatuse ring ja Narva ühisgümn. õpilasühing. Võru õpet. seminari õppiv-noorsoo ring on õpilas-pereks moodustunud, Keskliitu edasi jäädes, kuna H. Treffneri asut. gümnaasiumis õpilaskond Keskliidu liikmeks jääb. Õpilasühing on tekkimas ka Tartu Tütarl. gümnaasiumis.

P. K.

Omis asjus.

Käesoleva numbriga astub „Tõusmed“ oma teise aastakäigu lävelt esimese sammu. Toimetust usub, et „Tõusmete“ lugejaskond ja sõprade arv ikka endiselt tõuseb. Seda lootes, tuleb toimetust lugejaskonnale niipalju kui see vähegi võimalik vastu: endise nelja korra asemel ilmub „Tõusmed“ 1927. a. kuus korda aastas. Üksiknumbri ja aastakäigu hind jääb endiseks.

„Tõusmete“ järgmine number ilmub suurendatud kujul kunstinumbrina märtsi lõpul. Toimetust palub kaastöid (ilukirjanduslikud algupärandid, artiklid, joonistused, linoollõiked jne.) saata hiljemalt 7. märtsiks (Tartu, postkast 140).

Käesoleva numbriga kaane on joonistanud Mihkel Tõnischhof.

„Tõusmete“ talitus palub kõiki levitajaid, et nad möödunud aasta arved hiljemalt 25-daks veebruariks likvideeriks. Päale nimetatud tähtajaks arvatakse müümata numbrid müüduks, neid enam tagasi ei võeta ja talitus nõuab kõigi levitada olevate numbrite eest raha.

Väljaandja: Eesti Koolinoorsoo Keskliit. — Vastutav toimetaja: Direktor Konst. Treffner.

Toimetust: K. Ehrmann (tegev toimetaja); Bernh. Ingel, Rich. Janno, P. Kanarik, H. Leeman, Ed. Roos ja E. Springfeldt.

Toimetuse aadress: Tartu, postkast nr. 140. Toimetaja kõnetunnid igal esmaspäeval kl. 17—18 Jakobi tän. 28.

Trükikoda Ed. Bergman, Tartus.

Kõik loevad piltidega ilustet ajakirja

„Kiri ja Kunst“

missugune on meie kultuuri parim häälekandja.

SISUKS: kirjandus, kunst ja teater.

KAASTOOLISTEKS: tuntumad kirjanikud, kunstnikud ja teatritegelased sise- kui välismaalt.

TOIMETUS: Tartus, Kalamehe 1—2, TALITUS Tartus, Lossi t. 13.

TELLIMISE HIND: aastas (10 nr.) mk. 600.
poolaastas (5 nr.) „ 300.
üksiknumber „ 60.

Tellimisi võtavad vastu kõik vabariigi postiasutused. Üksiknumbrid müügil paremais raamatukaupluses ja ajalehtede kioskes.

Kolmas Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8. : : : : Telefon nr. 99.

Ariseis 31. detsembril 1926. a.

Aktiva.	Passiva.
Kassa ja jooksvad arved teist. rahaasutustes	Osamaksud
11.340.198.—	10.071.470.—
Väärtpaberid	Tagavara kapitalid
1.066.140.—	1.372.648.—
Laenud	Hoiusummad
123.172.451.—	98.332.965.—
Korrespondendid: „Loro“	Kontokorrent ja rediskont
526.553.—	4.254.800.—
Vallasvara	Asunikkude ja kalameeste laenu kontokorrent
927.480.—	11.092.003.—
Garantiid	Korrespondendid: „Loro“
1.887.454.—	284.—
Muud aktivad	„Nostro“
1.760.115.—	1.611.809.—
Makstud protsendid ja komisjon	Garantiid
1.529.357.—	1.887.454.—
Kulud	Muud passivad
7.247.155.—	1.090.581.—
	Saadud protsendid ja komisjon
	19.142.889.—
149.456.903.—	149.456.903.—

Hoiusummade eest maksame kuni 12⁰/₀ ja jooksva arve girokonto pealt 7—10¹/₀. Laenude päält võtame 12⁰/₀ ja 4⁰/₀ komisjoni, kokku 16⁰/₀. Ühisusel oli aasta lõpul 2293 liiget vastastikuse vastutussummaga Mk. 50.357.350.— Rahaline läbikäik aasta jooksul oli Mk.1.442.449.513.—

Juhatus.

EESTI KIRJANDUSE SELTSI KIRJASTUS.

NOORSOOLASED!!

Oma rikkalikust tõlkekirjandusest soovitame Teile esmajoones:

- Juhani Aho: **Panu**. Romaan. Aug. Anni eessõna ja tõlge. Autori näopildiga. 418 lk. Hind 325 mk., kalingurköites 485 mk.
- A. Järnefelt: **Isamaa**. Romaan. Tõlkinud ja eessõna kirjutanud Gustav Suits. Autori näopildiga. 186 lk. Hind 200 mk., kalingurk. 360 mk.
- W. Shakespeare: **Kuningas Lear**. Draama. Tõlkinud ja eessõna kirjut. Mihkel Jürna. Autori pildiga. 140 lk. Hind 175 mk., kalingurköites 335 mk.
- Dante Alighieri: **Uus elu** (Vita Nova). Tõlkinud J. Semper. 9 pildiga. 102 lk. Hind 125 mk. kalingurköites 285 mk.
- V. Hugo: **Jumataema kirik Pariisis**. Tõlkinud J. Semper. 36 pildiga. 650 lk. Hind 450 mk, kalingurköites 610 mk.
- Pierre Loti: **Islandi kalur**. Tõlkinud ja eessõna kirjutanud Peet Vallak. Autori pildiga. 178 lk. Hind 200 mk., kalingurköites 360 mk.
- J. W. Goethe: **Noore Wertheri kannatused**. Tõlkinud Jaan Kärner. Autori pildiga. 132 lk. Hind 150 mk., kalingurköites 310 mk.
- Fr. Schiller: **Röövlid**. Tõlkinud J. Kärner. 168 lk. Hind 120 mk., kalingurköites 280 mk.
Wilhelm Tell. Tõlkinud J. Kärner. 144 lk. Hind 100 mk., kalingurköites 260 mk.
- Walter Scott: **Ivanhoe**. Tõlkinud A. Hansen. 9 pildiga. 514 lk. Hind 375 mk., kalingurköites 535 mk.
- G. B. Shaw: **Inimene ja üliinimene**. Komöödia ja filosoofia. Tõlkinud Ants Oras. 304 lk. Hind 275 mk, kalingurköites 435 mk.
- A. Kivi: **Seitse venda**. Tõlkinud Fr. Tuglas. 42 pildiga. 482 lk. Hind 350 mk, kalingurköites 510 mk.
- Juhani Aho: **Vaikne meri** (Laastud). Tõlkinud Fr. Tuglas. 122 lk. Hind 100 mk., iluköites 150 mk.
- Eino Leino: **Helkalaulud**. Tõlkinud Aug. Anni. 80 lk. Hind 60 mk., iluköites 110 mk.
- E. Sillanpää: **Vaga viletsus**. Tõlkinud Aug. Anni. 202 lk. Hind 175 mk., iluköites 240 mk.
- M. Cervantes: **Don Quijote**. Tõlkinud G. Peet. 86 pildiga. 258 lk. Hind 250 mk., kalingurköites 410 mk.
- Jules Verne: **80-ne päevaga ümber maailma**. Tõlkinud O. Treu. 54 pildiga. 272 lk. Hind 220 mk., kalingurköites 380 mk.
- E. T. A. Hoffmann: **Aamissepa-meister Martin ja tema sellid**. Tõlkinud Ants Oras. 64 lk. Hind 50 mk., kalingurköites 210 mk.
- Z. Topelius: **Velskeri jutustused**, I lugu: Kuninga sõrmus. Tõlkinud E. Raudsepp. 13 pildiga. 122 lk. Hind 90 mk.
- " " **Velskeri jutustused**, II lugu: Mõök ja ader, ja III lugu: Tuli ja vesi. Tõlkinud S. Holberg. 216 lk. 21 pildiga, Hind 200 mk.
- " " I, II, III lugu koos kalingurköites 450 mk.

Kõik meie tõlked on tehtud otse alguskeelest hoolikalt ja asjatundlikult. Sellega on seletatav meie raamatute soe vastuvõtt ja edukas minek.

Erilist tähelepanu juhime:

„EESTI OIGEKEELSUSE-SONARAAMATULE“

I köide A—M. 590 lk. Hind 400 mk., nahkköites 560 mk.

Eesti keele õppimisel on see kõige vajalisem raamat koolinoorsoole.

Hinnaalandus Eesti Kirjanduse Seltsi liikmetele Seltsi kirjastusel ilmunud köitmata raamatute pealt 20%, köites raamatute pealt 15%, raamatukogudele, koolidele ja õpetajatele köitmata raamatute päält 10%. Raha ettesaatjale saadetakse raamatud postikuludeta kätte.

Tellida: **Eesti Kirjanduse Selts**
(Tartu, Riia t. 34)

Hind 25 mk.